

УДК 347.724:347.9(477)

ЗДІЙСНЕННЯ І ЗАХИСТ ПРАВА АКЦІОНЕРІВ НА ОТРИМАННЯ ДИВІДЕНДІВ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

В. Цікало

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: voltsikalo@gmail.com*

Порівняно із діючим вітчизняним законодавством, у законодавстві ЄС і окремих європейських держав встановлено низку особливостей здійснення та захисту права акціонерів на отримання дивідендів.

Друга директива 77/91/ЄЕС передбачає заборону на виплату дивідендів навіть у тих випадках, коли певні негативні наслідки можуть настати в майбутньому (мають імовірність настання).

Законодавство ЄС встановлює максимальний розмір дивідендів для акціонерів: не більше суми результатів останнього завершеного фінансового року, збільшеного на суму нерозподілених доходів, а також на суму відрахувань із доступних для цієї мети резервів, і зменшеної на суму відкладених (непокритих) збитків, а також на суми, які вносять у резервний фонд відповідно до закону або статуту.

Право на розподіл активів акціонерного товариства за законодавством ЄС, окрім права на вибір напрямів використання прибутку та права на отримання дивідендів, охоплює ще одне суб'єктивне право – право на отримання процентів, нарахованих за акціями.

Право ЄС визнає можливість виплати проміжних дивідендів.

Законодавством ЄС встановлено спеціальний спосіб захисту права на отримання дивідендів у разі їх виплати із порушенням вимог, встановлених законом. Зокрема, на акціонерів судом може бути покладено обов'язок повернути розмір дивідендів, отриманих неправомірно.

У національних законодавствах окремих країн Європи (Греція, Німеччина, Португалія, Фінляндія, Швейцарія, Швеція тощо) встановлено право акціонерів на обов'язкову виплату їм дивідендів, незалежно від факту прийняття відповідного рішення вищим органом управління товариства.

Ключові слова: дивіденд, отримання, виплата, здійснення, захист.

Згідно з ч. 2 ст. 33 Закону України «Про акціонерні товариства» до виняткової компетенції загальних зборів акціонерного товариства, серед інших питань, окремо належать **розподіл прибутку товариства, затвердження розміру річних дивідендів, затвердження порядку розподілу між акціонерами майна, що залишається після задоволення вимог кредиторів**. Це означає, що законодавець розмежовує такі суб'єктивні права акціонера, як:

- 1) право на розподіл прибутку товариства;**
- 2) право на отримання дивідендів;**
- 3) право на розподіл майна товариства.**

Перелічені права не є тотожними, вони мають самостійний зміст і можуть бути реалізовані на різних етапах існування акціонерного товариства. Зокрема, право на розподіл прибутку товариства здійснюють на етапі його діяльності. Право на розподіл майна товариства у разі його ліквідації використовують на етапі припинення товариства. Право на отримання дивідендів реалізується як на етапі

діяльності, так і на етапі припинення акціонерного товариства. Їх об'єднують дві майнові можливості акціонерів: взяти участь у розподілі та/або отриманні активів товариства. У поняття активів акціонерного товариства як об'єктів майнових прав акціонерів входять прибуток товариства та інше його майно, у тому числі, кошти.

З урахуванням таких можливостей, усі згадані суб'єктивні права акціонерів охоплено спільним поняттям: **право на розподіл та отримання активів акціонерного товариства**.

Своєю чергою, за етапом здійснення, це право поділяється на два види:

– право на розподіл та отримання активів акціонерного товариства на етапі його діяльності (діючого товариства);

– право на розподіл та отримання активів акціонерного товариства на етапі його ліквідації (товариства у разі припинення).

Право на розподіл та отримання активів діючого акціонерного товариства полягає в можливості взяти участь у розподілі прибутку товариства (право на розподіл прибутку) та отриманні дивідендів (право на отримання дивідендів).

Право на розподіл прибутку акціонерного товариства охоплює дві правочинності:

1) право на спрямування прибутку товариства для виплати дивідендів (право на встановлення дивідендів);

2) право на спрямування прибутку товариства для досягнення інших цілей (наприклад, на розвиток товариства).

Це право реалізують винятково на засіданні вищого органу управління акціонерного товариства – загальних зборів акціонерів, шляхом участі у голосуванні з питання про розподіл прибутку товариства. Якщо товариство діє у складі одного акціонера, питання вирішує він одноосібно. Рішення про встановлення дивідендів за простими акціями приймають загальними зборами акціонерного товариства. Його оформляють протоколом загальних зборів, і має містити відомості про:

1) суму прибутку, що спрямовується на виплату дивідендів;

2) розмір дивідендів, що припадає на одну акцію;

3) моменти початку та закінчення виплати дивідендів;

4) спосіб виплати дивідендів.

Сума прибутку, яку спрямовують на виплату дивідендів та розмір дивідендів за простими акціями залежать від чистого прибутку товариства звітного року та/або нерозподіленого прибутку попередніх років і визначають загальні збори.

Моменти початку та закінчення виплати дивідендів за своєю правовою природою є термінами у цивільному праві, які можуть бути визначені лише одним способом: вказівкою на календарну дату. Їх визначення має узгоджуватися зі строком виплати дивідендів, встановленим законом. Зокрема, відповідно до абз. 1 ч. 2 ст. 30 Закону України «Про акціонерні товариства» виплата дивідендів за простими акціями відбуваються у строк, що не перевищує шість місяців від дня прийняття загальними зборами рішення про виплату дивідендів. За загальним правилом, терміни виплати дивідендів не можуть порушувати шестимісячного строку починаючи від дня прийняття загальними зборами відповідного рішення. Водночас законом передбачена можливість встановлення загальними зборами акціонерного товариства строку для виплати дивідендів меншої тривалості, ніж шість місяців (абз. 3 ч. 2 ст. 30 Закону «Про акціонерні товариства»). У такому випадку, терміни виплати дивідендів мають узгоджуватися зі скороченим порівняно із законом строком, встановленим вищим органом управління товариства. Строк виплати дивідендів за привілейованими акціями встановлює

винятково закон і не може бути змінений рішенням загальних зборів товариства. Зокрема, згідно із абз. 2 ч. 2 ст. 30 Закону України «Про акціонерні товариства» виплата дивідендів за привілейованими акціями відбувається у строк, що не перевищує шість місяців після закінчення звітного року.

Конкретний спосіб виплати дивідендів за простими акціями визначено рішенням загальних зборів акціонерів про виплату дивідендів (ч. 5 ст. 30 Закону України «Про акціонерні товариства»). Спосіб виплати дивідендів власникам привілейованих акцій відображено у статуті товариства. Як у випадку із простими акціями, так і при виплаті дивідендів за привілейованими акціями, таких способів закон передбачає два:

- 1) через депозитарну систему України;
- 2) безпосередньо акціонерам (у безготівковій або готівковій формі).

Прийняття рішення про встановлення дивідендів є передумовою для здійснення іншого права – на їх отримання.

Реалізація *права на отримання дивідендів* залежить від типу акцій:

а) право на отримання дивідендів за простими акціями є умовним, і може бути застосоване лише у разі прийняття рішення загальними зборами акціонерів про їх виплату (встановлення дивідендів);

б) право на отримання дивідендів за привілейованими акціями є безумовним, і його застосування не залежить від прийняття такого рішення (встановлення дивідендів).

Згідно із ч. 1 ст. 30 Закону України «Про акціонерні товариства» за акціями одного типу або класу нараховується однаковий розмір дивідендів. Ця норма суперечить поняттю дивідендів, відповідно до якого їх виплачують акціонерові з розрахунку на одну належну йому акцію. Отже, розмір дивідендів за акціями одного типу не може бути однаковим, оскільки він залежить від кількості акцій (розміру частки), що має акціонер. Розмір дивідендів кожного акціонера-власника одного типу акцій визначають пропорційно до кількості належних йому акцій. Наведене законодавче положення має бути узгоджене із засадою пропорційності, характерною для корпоративних прав. Пропоную друге речення першого абзацу частини першої ст. 30 закону «Про акціонерні товариства» викласти у такій редакції: *за кожною акцією одного типу та класу нараховується однаковий розмір дивідендів*.

Розмір дивідендів за привілейованими акціями всіх класів визначено у статуті акціонерного товариства (ч. 3 ст. 30 Закону України «Про акціонерні товариства»). У разі необхідності збільшення або зменшення розміру дивідендів за привілейованими акціями, мають бути внесені зміни до статуту товариства. Відповідно до чинного законодавства України про державну реєстрацію юридичних осіб розмір дивідендів за привілейованими акціями не відображено в Єдиному державному реєстрі. Оскільки згідно із ч. 1 ст. 10 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» достовірними вважають лише відомості, які внесені до реєстру, пропоную частину другу ст. 9 цього закону доповнити *відомостями про розмір дивідендів за привілейованими акціями*.

Виплата дивідендів, за загальним правилом, відбувається з чистого прибутку звітного року та/або нерозподіленого прибутку минулих років. У разі відсутності або недостатності чистого прибутку звітного року та нерозподіленого прибутку минулих років, виплата дивідендів за привілейованими акціями здійснюється за рахунок резервного капіталу товариства або спеціального фонду для виплати дивідендів за привілейованими акціями (ч. 2 ст. 30 закону України «Про акціонерні

товариства»). Зазначене законодавче положення дає підстави поставити під сумнів поняття «дивіденду», що міститься у ч. 1 ст. 30 закону. Зокрема, дивіденд визначають **як частину чистого прибутку** акціонерного товариства. Водночас дивіденди можуть бути виплачені не лише із чистого прибутку акціонерного товариства, але й із нерозподіленого прибутку, а також із коштів товариства, що не стосуються прибутку, а саме: із резервного капіталу та спеціального фонду для виплати дивідендів за привілейованими акціями. На цю обставину вже звертали увагу в професійних виданнях: «Зазвичай базою для розрахунку та виплати дивідендів є чистий прибуток підприємства як частина балансового прибутку підприємства, що залишається в його розпорядженні після сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів. В акціонерних товариствах дивіденди можуть бути виплачені й за рахунок нерозподіленого прибутку минулих років. Окрім того, за відсутності чи недостатності чистого та/або нерозподіленого прибутку дивіденди за привілейованими акціями виплачують за рахунок резервного капіталу або спеціального фонду» [1].

Дивіденд – це не завжди частина чистого прибутку. Дивіденд може охоплювати частину нерозподіленого прибутку, частину резервного капіталу або частину спеціального фонду для виплати дивідендів за привілейованими акціями. Чистий прибуток акціонерного товариства, його нерозподілений прибуток, резервний капітал та спеціальний фонд для виплати дивідендів за привілейованими акціями є елементами активів товариства у формі грошових коштів. Отже, дивіденд є частиною активів (грошових коштів) товариства, а не лише його чистого прибутку. З урахуванням викладеного, поняття дивіденду має пов'язуватися не з чистим прибутком, а з грошовими коштами товариства. **Дивіденд – частина грошових коштів акціонерного товариства, яку виплачують акціонеру з розрахунку на одну належну йому акцію певного типу та/або класу.**

Для кожної виплати дивідендів наглядова рада акціонерного товариства встановлює дату складення переліку осіб, які мають право на отримання дивідендів, порядок та строк їх виплати. Дату складення переліку осіб, які мають право на отримання дивідендів за простими акціями, визначають не раніше ніж через 10 робочих днів після дня прийняття відповідного рішення наглядовою радою товариства. Перелік осіб, які мають право на отримання дивідендів за привілейованими акціями, складають протягом одного місяця після закінчення звітного року.

Перелік осіб, які мають право на отримання дивідендів, встановлюють на підставі зведеного облікового реєстру акціонерів, що складено та передано емітенту Центральним депозитарієм на підставі облікових реєстрів наданих депозитарними установами.

У світовій практиці відомі дві моделі ведення реєстрів прав власників цінних паперів: «англо-американська» – незалежно від форми випуску цінних паперів ведення реєстру відбувається реєстраторами, та «німецька» – реєстратори відсутні, а всі питання інфраструктури фондового ринку розв'язують банки-зберігачі [16, с. 84]. В Україні діє змішана модель, за якої суб'єкт ведення реєстру власників цінних паперів залежить від форми їх існування (документарна чи бездокументарна). Реєстр прав власників документарних цінних паперів ведуть юридичні особи-реєстратори; здійснення обліку прав власників цінних паперів, що існують у бездокументарній формі, у тому числі акцій, покладено на депозитарні установи. Відповідно до ст. 22 Закону України «Про депозитарну систему України» реєстр власників іменних цінних паперів складає Центральний депозитарій, а щодо державних цінних паперів – Національний банк України. Емітент цінних паперів зобов'язаний укласти із

визначеною ним особою (депозитарною установою, Центральним депозитарієм або НБУ) договір про надання реєстру власників іменних цінних паперів. Якщо визначеною особою є депозитарна установа, вона на підставі розпорядження отриманого від емітента про надання реєстру подає розпорядження Центральному депозитарію про складення цього реєстру. Центральний депозитарій зобов'язаний передати реєстр депозитарній установі, а вона своєю чергою – емітентові.

У разі відчуження акціонером належних йому акцій після дати складення переліку осіб, які мають право на отримання дивідендів, але раніше дати виплати дивідендів, право на отримання дивідендів залишається в особи, зазначеної у такому переліку. З метою уникнення колізій у регулюванні дивідендних право-відносин, в юридичній літературі було зроблено пропозицію внести зміни до п. 4 ч. 4 ст. 30 Закону України «Про акціонерні товариства», зокрема викласти його в такій редакції: «У разі відчуження акціонером належних йому акцій після дати складення переліку осіб, які мають право на отримання дивідендів, це право належить набувачу акцій з моменту його внесення наглядовою радою до зазначеного переліку на підставі виписки з рахунку в цінних паперах» [16, с. 87].

Ця пропозиція суперечить абз. 2 ч. 4 ст. 30 закону про акціонерні товариства, де передбачено, що перелік осіб, які мають право на отримання дивідендів, складається в порядку, встановленому законодавством про депозитарну систему України. Сама виписка з рахунку в акціях не є підтвердженням права власності на них; вона лише засвідчує наявність на рахунку у депонента певної кількості акцій. Право на отримання дивідендів встановлюють не на підставі виписки з рахунку в акціях, а на підставі переліку акціонерів, який формується відповідно до зведеного облікового реєстру акціонерів. Наглядова рада акціонерного товариства лише встановлює дату складення переліку акціонерів, які мають право на отримання дивідендів, однак зміст самого переліку не визначає. Окрім того, подібний перелік складають і для участі у загальних зборах акціонерів. Внесення змін до цього переліку після його складення законом заборонено (ч. 2 ст. 34 Закону України «Про акціонерні товариства»). Таку заборону доцільно встановити і для внесення змін до переліку осіб, які мають право на отримання дивідендів. Зокрема, частину четверту ст. 30 Закону України «Про акціонерні товариства» запропоновано доповнити новим абзацом третім: **«Вносити зміни до переліку осіб, які мають право на отримання дивідендів, після його складення заборонено».**

Відповідно до абз. 3 ч. 4 ст. 30 Закону України «Про акціонерні товариства» товариство в порядку, встановленому статутом, повідомляє осіб, які мають право на отримання дивідендів, **про дату, розмір, порядок та строк їх виплати**. Зміст цієї законодавчої норми не відповідає змісту рішення загальних зборів акціонерів про виплату дивідендів. Зокрема, **у рішенні про виплату дивідендів встановлено загальний розмір, терміни та спосіб виплати дивідендів**. Саме про це має бути повідомлено акціонера. Одночасне повідомлення про дату і строк виплати дивідендів є неможливим, оскільки дата виплати дивідендів є терміном, а не початком перебігу строку. Це означає, що у повідомленні для акціонерів мають бути зазначені дати початку і завершення виплати дивідендів, тобто терміни, а не строк, їх виплати.

Положення абз. 3 ч. 4 ст. 30 Закону України «Про акціонерні товариства» треба узгодити зі змістом рішення загальних зборів, яке є умовою виплати дивідендів акціонерам-власникам простих акцій, і викласти його в такій редакції: **«Товариство в порядку, встановленому статутом, повідомляє осіб, які мають право на отримання дивідендів, про суму прибутку, що спрямовується на**

виплату дивідендів, розмір дивідендів, що припадає на одну акцію, моменти початку та завершення виплати дивідендів, спосіб виплати дивідендів».

За ч. 2 ст. 58 Закону України «Про акціонерні товариства» виконання рішення загальних зборів акціонерів про виплату дивідендів організовує виконавчий орган акціонерного товариства. Він забезпечує нарахування дивідендів, затверджених загальними зборами.

З урахуванням наведених законодавчих положень, **право на отримання дивідендів** містить кілька правочинностей акціонера:

1) право на встановлення дати складення переліку осіб, які мають право на отримання дивідендів;

2) право на долучення до переліку осіб, які мають право на отримання дивідендів;

3) право на повідомлення про виплату дивідендів;

4) право на нарахування дивідендів;

5) право на виплату дивідендів.

У вітчизняній судовій практиці застосування законодавства про право на участь у розподілі прибутку акціонерного товариства склався підхід згідно з яким, об'єктом судового захисту є винятково **право на виплату дивідендів**. Господарські суди вправі приймати рішення щодо виплати учасникові частки прибутку (дивідендів) лише у разі невиконання господарським товариством дивідендів на підставі рішення загальних зборів або їх виплати в меншому розмірі, ніж передбачено відповідним рішенням. Якщо загальні збори прийняли рішення не розподіляти прибуток товариства, господарський суд не може підміняти вищий орган управління товариства і втручатися у господарську діяльність товариства [12]. Іншими словами, у судовій практиці розглядають винятково спори про стягнення заборгованості за дивідендами [13]. У разі пропущення акціонерним товариством строку для виплати дивідендів, акціонер має право звернутися до суду з вимогою про примусове виконання невиконаного обов'язку. Прострочення виплати дивідендів надає акціонерові право вимагати від товариства їх сплати з урахуванням індексу інфляції за весь час прострочення, а також 3 % річних від простроченої суми [8]. Позиція, вироблена у судовій практиці, має підтримку і в науці права: «Дивіденд стає боргом товариства акціонеру лише після його оголошення» [11, с. 194].

Спорів про захист права на отримання дивідендів у його повному обсязі (з урахуванням усіх елементів) суди не вирішують. Судовому захисту підлягає лише одне суб'єктивне право, що входить до складу права на отримання дивідендів, а саме: право на їх виплату.

У ч. 2 ст. 30 Закону України «Про акціонерні товариства» в редакції від 19.03.2015 року встановлено право акціонера звернутися до нотаріуса щодо вчинення виконавчого напису на документах у разі невиконання дивідендів у строк, визначений законом, або установлений загальними зборами.

З метою реалізації відповідної законодавчої норми, 27.05.2015 року Перелік документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 29.06.1999 року № 1172, доповнено пунктом 13 «Стягнення заборгованості з виплати дивідендів». У цьому переліку поміщено два види документів:

1) ті, що підтверджують виникнення права на виплату дивідендів;

2) ті, що підтверджують неотримання дивідендів акціонером.

До першого виду документів належать: витяг із протоколу загальних зборів акціонерного товариства, на яких прийнято рішення про виплату дивідендів, або

витяг зі статуту акціонерного товариства, в якому передбачена виплата дивідендів за привілейованими акціями; витяг із переліку осіб, які мають право на отримання дивідендів, що містить інформацію щодо долучення стягувача в зазначений перелік; виписка з рахунка в цінних паперах депонента, що підтверджує його права на акції та права за акціями на відповідний час; повідомлення, що надсилають особам, які мають право на отримання дивідендів, із зазначенням інформації про дату, розмір, порядок та строк їх виплати. Документами другого виду є: документ, що підтверджує факт неперерахування дивідендів через депозитарну систему України, або виписка з іншого рахунка про ненадходження коштів в установлений строк; засвідчена стягувачем копія письмової вимоги про усунення порушення, що спричинило невиконання дивідендів, яка була надіслана боржнику; оригінал розрахункового документа про надання послуг поштового зв'язку та опису вкладення, що підтверджують надіслання боржнику письмової вимоги про усунення порушення, що спричинило невиконання дивідендів.

У юридичній літературі висловлено пропозицію визнати документом, що підтверджує заборгованість із виплати дивідендів один із переліку, встановлених урядом. Зокрема, «...засвідчену стягувачем копію письмової вимоги про усунення порушення, що спричинило невиконання дивідендів, яка була надіслана боржнику та оригінали розрахункового документа про надання послуг поштового зв'язку й опису вкладення, що підтверджують надіслання боржнику письмової вимоги про усунення порушення, що спричинило невиконання дивідендів (зазначені під пунктами «е» і «є» у вищевказаному переліку)» [7, с. 17].

Аналіз п. 13 «Документи, що підтверджують заборгованість з виплати дивідендів» Переліку документів, за якими стягнення заборгованості проводиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів, дає підстави зробити висновок про відсутність у ньому такого документа, який би встановлював заборгованість із виплати дивідендів. Жоден із визначених у п. 13 Переліку документів ні самостійно, ні в сукупності з іншими, не може встановити наявності безспірної заборгованості акціонерного товариства щодо виплати дивідендів своїм акціонерам.

Вимога стягувача про усунення порушення, що спричинило невиконання дивідендів, не є документом, який підтверджує наявності безспірної заборгованості. Правова природа такої вимоги – односторонній правочин. Він вчиняється однією зі сторін зобов'язання, а саме: стягувачем. Інша сторона зобов'язання, – боржник, має право відмовити у задоволенні такої вимоги, якщо вважає її необґрунтованою. Безспірність вимоги акціонера про невиконання йому дивідендів може бути встановлена лише зустрічним одностороннім правочином акціонерного товариства, яким воно визнає свою заборгованість. У ст. 31 Закону України «Про акціонерні товариства» передбачено підстави відмови товариством у виплаті дивідендів, навіть якщо було прийнято рішення про їх нарахування. У таких випадках нотаріус не має можливості встановити безспірності заборгованості.

З урахуванням положень чинного законодавства України щодо вчинення виконавчого напису для виплати дивідендів, найбільш ефективною і доцільною формою захисту права акціонера на виплату дивідендів варто визнати судову форму. Лише суд має, передбачені законом, правові можливості встановити наявності безспірності заборгованості акціонерного товариства щодо виплати дивідендів перед його акціонером.

У ст. 31 Закону України «Про акціонерні товариства» визначено умови (підстави), за яких товариство відмовляє у виплаті дивідендів. При чому, залежно від моменту прийняття рішення про їх виплату, ці підстави за законом поділяють на два види:

- *підстави, які існують на момент прийняття рішення про виплату дивідендів;*
- *підстави, які виникли після прийняття рішення про виплату дивідендів.*

До першого виду підстав належать дві:

1) звіт про результати розміщення акцій незареєстровано у встановленому законодавством порядку;

2) власний капітал товариства менший, ніж сума його статутного капіталу, резервного капіталу та розміру перевищення ліквідаційної вартості привілейованих акцій над їх номінальною вартістю.

Другий вид підстав для відмови у виплаті дивідендів має місце у тих випадках, коли рішення про виплату дивідендів було прийнято, однак після його прийняття склалися обставини, які унеможливають виплату дивідендів за простими акціями. Зокрема акціонерне товариство не має права виплачувати дивіденди за простими акціями у разі, якщо:

- 1) товариство має зобов'язання про викуп акцій на вимогу акціонерів;
- 2) поточні дивіденди за привілейованими акціями не виплачено повністю.

Звертає на себе увагу спірність однієї із підстав для відмови у виплаті дивідендів, а саме: власний капітал товариства менший, ніж сума його статутного капіталу, резервного капіталу та розміру перевищення ліквідаційної вартості привілейованих акцій над їх номінальною вартістю. Вона передбачена серед тих підстав, які одночасно забороняють товариству приймати рішення про виплату дивідендів та робити їх виплату, оскільки може виникнути як до, так і після прийняття такого рішення. Водночас, інша підстава, – звіт про результати розміщення акцій не зареєстровано у встановленому законом порядку, може існувати лише на момент розгляду цього питання загальними зборами акціонерів.

Такий підхід законодавця є необґрунтованим. Якщо перед проведенням загальних зборів акціонерів виникла якась із підстав, що унеможливає виплату дивідендів, то на цих зборах не допускається прийняття відповідного рішення. У тому випадку, коли на момент розгляду питання про виплату дивідендів загальними зборами акціонерів, власний капітал товариства став меншим, ніж сума його статутного капіталу, резервного капіталу та розміру перевищення ліквідаційної вартості привілейованих акцій над їх номінальною вартістю, товариство не має права приймати рішення про виплату дивідендів. Право на здійснення їх виплати у товариства взагалі не виникає.

Отже, акціонерне товариство може відмовити у виплаті дивідендів лише з тих підстав, які виникли після прийняття відповідного рішення.

Немає законодавчого змісту встановлювати одночасно підстави для заборони на прийняття рішення про виплату дивідендів та їх здійснення. Це різні за поширенням та метою встановлення підстави. Підстави, що забороняють приймати рішення про виплату дивідендів, поширюються на вищий орган акціонерного товариства (загальні збори) з метою недопущення прийняття ним такого рішення. Підстави для відмови у виплаті дивідендів встановлюють заборону для інших органів акціонерного товариства (наглядової ради, виконавчого органу) виплачувати дивіденди акціонерам.

З урахуванням наведених аргументів, пропоную частину першу ст. 31 закону України «Про акціонерні товариства» викласти в такій редакції: **«Акціонерне товариство не має права приймати рішення про виплату дивідендів за простими акціями у разі, якщо:**

1) звіт про результати розміщення акцій не зареєстровано у встановленому законодавством порядку;

2) власний капітал товариства менший, ніж сума його статутного капіталу, резервного капіталу та розміру перевищення ліквідаційної вартості привілейованих акцій над їх номінальною вартістю».

Частину другу ст. 31 цього закону доповнити третім абзацом і викласти її у такій редакції: **«Акціонерне товариство не має права здійснювати виплату дивідендів за простими акціями у разі, якщо:**

1) товариство має зобов'язання про викуп акцій відповідно до статті 68 цього закону;

2) поточні дивіденди за привілейованими акціями не виплачено повністю;

3) власний капітал товариства менший, ніж сума його статутного капіталу, резервного капіталу та розміру перевищення ліквідаційної вартості привілейованих акцій над їх номінальною вартістю».

Підстави заборони для виплати дивідендів за простими акціями мають своєю метою охорону інтересів інших акціонерів, які мають перевагу перед тими, хто претендує на отримання дивідендів (акціонери, які мають право на примусовий викуп акцій, акціонери-власники привілейованих акцій тощо) [3, с. 183], а також інтереси самого товариства.

Згідно з ч. 3 ст. 31 акціонерного закону товариство не має права приймати рішення про виплату дивідендів та виплачувати дивіденди за привілейованими акціями у разі, якщо:

1) звіт про результати розміщення акцій не зареєстровано у встановленому законодавством порядку.

Законодавча заборона на прийняття рішення про виплату дивідендів за привілейованими акціями суперечить іншим положенням закону, оскільки таке рішення взагалі не приймають. Відповідно до ч. 2 і 3 ст. 30 Закону України «Про акціонерні товариства» дивіденди за привілейованими акціями виплачують акціонерам незалежно від прийняття рішення вищим органом товариства про їх виплату. У податковому законодавстві України дивіденди за привілейованими акціями прирівнюються до заробітної плати, тобто є безумовним (обов'язковим) платежем, який не залежить від волі органів управління акціонерного товариства [4]. Відповідно до пп. 153.3.7 ст. 153 Податкового кодексу України виплата дивідендів на користь фізичних осіб за привілейованими акціями прирівнюється з метою оподаткування до виплати заробітної плати з відповідним оподаткуванням та долученням суми виплат до складу витрат платника податку.

Якщо звіт про результати розміщення акцій не зареєстровано у встановленому законодавством порядку, акціонерне товариство позбавлене права виплачувати дивіденд за привілейованими акціями. Однак про це не приймають окремого рішення загальних зборів акціонерів.

В абзаці другому ч. 3 ст. 31 передбачено ще одну підставу для відмови у виплаті дивідендів за привілейованими акціями, а саме: товариство не має права виплачувати дивіденди за привілейованими акціями певного класу до виплати поточних дивідендів за привілейованими акціями, власники яких мають перевагу щодо черговості отримання дивідендів. Ці підстави мають бути об'єднані в одному абзаці, оскільки містять однорідні правові норми.

Тому пропоную з частини 3 ст. 31 закону України «Про акціонерні товариства» вилучити словосполучення «...приймати рішення про виплату дивідендів та...» і додати положення абзацу другого ч. 3 ст. 31, виклавши її в такій редакції: **«Акціонерне товариство не має права здійснювати виплату дивідендів за привілейованими акціями у разі, якщо:**

1) звіт про результати розміщення привілейованих акцій не зареєстровано у встановленому законодавством порядку;

2) не виплачено повністю поточні дивіденди за привілейованими акціями, власники яких мають перевагу щодо черговості отримання дивідендів перед власниками акцій іншого класу».

Запропонована редакція другої і третьої частин ст. 31 закону України «Про акціонерні товариства» має важливе практичне значення, оскільки є окресленою сферою виникнення корпоративних спорів між акціонерами та товариством про виплату дивідендів. Спори про захист права акціонерів на отримання дивідендів стають предметом судового розгляду у таких випадках, коли вищий орган товариства прийняв рішення про виплату дивідендів, однак існують обставини, які унеможливають виконання цього рішення. До таких обставин належать:

1) товариство має зобов'язання про викуп простих та привілейованих акцій на вимогу акціонерів;

2) поточні дивіденди за привілейованими акціями, у тому числі власники яких мають перевагу щодо черговості отримання дивідендів, не виплачено повністю;

3) власний капітал товариства менший, ніж сума його статутного капіталу, резервного капіталу та розміру перевищення ліквідаційної вартості привілейованих акцій над їх номінальною вартістю;

4) звіт про результати розміщення привілейованих акцій не зареєстровано у встановленому законодавством порядку.

У разі прийняття загальними зборами акціонерів рішень про виплату дивідендів всупереч наявності підстав для їх прийняття, виникає спір не про виплату дивідендів, а про оскарження рішення вищого органу управління. У таких випадках, суд захищає права на встановлення дивідендів, а не права на їх виплату.

Законом України «Про акціонерні товариства» не встановлено правових наслідків прийняття рішення про виплату дивідендів та/або їх здійснення всупереч заборонам, що передбачені у ст. 31 цього закону. У зв'язку з цим, в юридичній літературі була висловлена думка про те, що в таких випадках відповідне рішення загальних зборів може бути визнане судом недійсним як таке, що порушує вимоги цього закону, за умови наявності передбачених законом підстав для задоволення такого позову. Дивіденди, які були виплачені акціонерам всупереч законодавчих вимог, підлягають поверненню як безпідставно набуте майно (згідно з ч. 1 ст. 1212 ЦКУ, особа зобов'язана повернути майно і тоді, коли підстава, на якій воно було набуто, згодом відпала) [3, с. 184–185].

Наведена позиція заслуговує на увагу, водночас, вона безпосередньо зі ст. 1212 ЦК України не впливає. У ч. 3 цієї статті визначено перелік вимог до яких застосовуються її положення. Серед них зазначено вимогу про повернення виконаного за недійсним правочином. Підставою виплати дивідендів за простими акціями є рішення вищого органу управління (загальних зборів) акціонерного товариства, яке за правовою природою не належить до правочинів, а є правовим актом юридичної особи.

На відміну від правочину, який теж спрямовується на виникнення, зміну або припинення прав та обов'язків юридичної особи, її правовий акт:

1) є не дією, а рішенням, яке оформляється письмовим документом із встановленими реквізитами;

2) створює правові наслідки не лише для юридичної особи, яка прийняла це рішення, але й для іншого, невизначеного кола осіб, у тому числі, для учасників товариства;

3) приймається в межах встановленої порядком денним компетенції (обсягу повноважень), а не в межах відповідного обсягу цивільної дієздатності;

4) приймається пропорційною більшістю голосів, а не єдиним волевиявленням.

П. 1 ч. 3 ст. 1212 ЦК України необхідно доповнити словами: «та незаконним правовим актом юридичної особи».

Відповідно до ч. 1 ст. 15 Другої директиви 77/91/ЄЕС Ради Європейського Співтовариства «Про координацію гарантій, які вимагаються в державах-членах від господарських товариств у значенні другого абзацу статті 58 Договору для захисту інтересів їх учасників та третіх осіб, з метою зробити ці гарантії еквівалентними щодо створення акціонерних товариств, а також збереження та зміни їх капіталу» від 13.12.1976 року [6] за винятком випадків зменшення розміру статутного капіталу, не може відбуватися розподіл прибутку на користь акціонерів, якщо на день завершення останнього фінансового року чисті активи, відображені у річній бухгалтерській звітності, є або можуть стати в результаті такого розподілу меншими за розмір статутного капіталу, збільшеного на суму резервів, які закон чи статут забороняють розподіляти. При чому, із розміру статутного капіталу вираховується сума його несплаченої частини, якщо вона не втрачена в активі балансу.

Розподіл прибутку на користь акціонерів за своїм розміром не може перевищувати суми результатів останнього завершеного фінансового року, збільшеного на суму нерозподілених доходів, а також на суму відрахувань із доступних для цієї мети резервів, і зменшеної на суму відкладених (непокритих) збитків, а також на суми, які вносять у резерв відповідно до закону або статуту ((с) ч. 1 ст. 15).

Згідно з п. (d) ч. 1 ст. 15 поняття «розподілу прибутку» охоплює виплату дивідендів та відсотків власникам акцій [9, с. 139]. Отже, законодавство ЄС встановлює право акціонерів не лише на одержання дивідендів, але й процентів, які нараховують на вартість належних їм акцій.

Відповідно до ч. 2 ст. 15 Другої директиви 77/91/ЄЕС, якщо законодавство держави-члена передбачає виплату проміжних дивідендів, вона повинна відповідати таким вимогам:

а) має бути складено бухгалтерський кошторис, який підтверджує, що для розподілу є достатньо наявних фондів;

б) сума, яка підлягає розподілу, не може перевищувати суми результатів, отриманих від кінця останнього фінансового року, за результатами якого була складена річна бухгалтерська звітність, збільшеної на суму нерозподілених доходів, а також на суму відрахувань із доступних для цієї мети резервів, і зменшеної на суму відкладених (непокритих) збитків, а також на суми, які підлягають внесенню в резерв відповідно до закону чи статуту.

Згідно із ст. 16 Другої директиви 77/91/ЄЕС будь-яка сума розподілена з порушенням вимог ст. 15 повинна бути відшкодована акціонерами, які її отримали, якщо товариство доведе, що ці акціонери знали про неправочинність здійсненого на їх користь розподілу або з урахуванням обставин не могли не знати про це. Подібна правова норма міститься у національному законодавстві держав-учасниць Європейського Союзу. Згідно із (1) § 62 закону «Про акціонерні товариства» Німеччини акціонери зобов'язані повернути товариству грошові суми, отримані в якості дивідендів, якщо вони знали або внаслідок необережності не знали, що не мали права на такі виплати всупереч вимогам закону [17, с. 290].

Правовими актами деяких європейських країн встановлено положення про обов'язкову виплату дивідендів. Зокрема, у Швеції та Фінляндії акціонери, які володіють не менш як 10 % акцій, можуть вимагати від товариства примусової

виплати дивідендів. Обов'язок товариства виплачувати дивіденди закріплений законами Греції та Португалії. При чому, на виплату дивідендів має бути спрямовано не менше визначеної законом частини чистого прибутку товариства: від 35 до 50 % [10, с. 225]. У законодавстві Німеччини встановлено заборону робити відраховування для інших накопичень акціонерного товариства більше половини прибутку за рік. Згідно із ч. 1 § 60 Закону «Про акціонерні товариства» цієї держави від 06.09.1965 року частина прибутку розподіляється між акціонерами пропорційно до їх часток у статутному капіталі [17, с. 290]. У рішенні про використання балансового прибутку акціонерного товариства серед інших вказують суму, яка підлягає виплаті акціонерам, або вартість майна (§ 174 (2)). Стаття 677 Цивільного кодексу Швейцарії встановлює право акціонерів на обов'язкову виплату дивідендів за ставкою 5 % за умови розподілу прибутку на користь членів ради директорів товариства (тантема) [18, с. 320].

У законодавстві України теж існувала подібна норма. Зокрема, прикінцевими положеннями закону України «Про державний бюджет на 2010 рік» було внесено зміни до ст. 30 Закону України «Про акціонерні товариства». Згідно із цими змінами передбачалася виплата дивідендів акціонерним товариством з чистого прибутку у звітному році та/або нерозподіленого прибутку в розмірі не менше 30 %. Водночас, це положення закону було визнано неконституційним на тій підставі, що законом про Державний бюджет України не можна вносити зміни до інших законів, зупиняти їх дію чи скасовувати їх, оскільки з об'єктивних причин це створює протиріччя у законодавстві; у разі необхідності зупинення дії законів, внесення до них змін і доповнень, визнання їх нечинними мають використовуватися окремі закони [15].

У тих європейських державах, де не закріплено обов'язкової виплати дивідендів, існують інші способи захисту інтересів акціонерів. Зокрема, у Великій Британії в разі виплати неадекватних дивідендів, акціонери мають право в судовому порядку вимагати від директорів компанії відшкодування завданих їм збитків недобросовісною поведінкою, пов'язаною із дивідендною політикою, або примусової ліквідації такої компанії [10, с. 224].

У практиці вирішення корпоративних спорів Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку 50,5 % скарг стосуються діяльності акціонерних товариств. Типовим питанням цієї категорії звернень є відсутність дивідендів [5]. Така статистика вказує на незадовільний стан виплати дивідендів в Україні. Ця обставина стала однією із умов прийняття Закону України «Про внесення змін до статті 41 Закону України „Про акціонерні товариства” (щодо кворуму загальних зборів акціонерних товариств з мажоритарними правами держави)», яким було зменшено відсоток акціонерів, необхідних для визначення кворуму на загальних зборах акціонерного товариства, до 50 % голосуючих акцій. Як вказано у пояснювальній записці до проекту цього закону, його прийняття допоможе встановити можливість невідворотного проведення загальних зборів акціонерних товариств, у яких держава володіє понад 50 % голосуючих акцій, але менш як 60 %, та ухвалення рішень щодо розподілу чистого прибутку таких товариств і виплати дивідендів [14].

У національних законодавствах окремих країн ЄС встановлено право акціонерів на обов'язкову виплату дивідендів незалежно від факту прийняття відповідного рішення вищим органом управління товариства. У законодавстві України таке право передбачене лише для власників привілейованих акцій. Власники простих акцій можуть реалізувати право на одержання дивідендів лише

за умови прийняття загальними зборами акціонерів рішення про їх виплату. З урахуванням позиції Конституційного Суду України та поширеної практики невиконання дивідендів власникам простих акцій доцільним є прийняття окремого закону «Про внесення змін та доповнень до Закону України «Про акціонерні товариства» в редакції, яка містилася у законі «Про Державний бюджет України на 2010 рік» щодо обов'язкової виплати дивідендів. Окрім того, обґрунтованим є внесення доповнень до розділу IV Положення про функціонування фондових бірж, затвердженого рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку № 1688 від 22.11.2012 року, в частині критеріїв унесення акцій до першого та другого рівнів лістингу. Одним із таких критеріїв має бути факт виплати дивідендів за простими акціями. Це стане додатковим способом охорони права акціонерів-власників простих акцій на виплату дивідендів.

Необхідність запровадження інституту обов'язкової виплати дивідендів підтримується у вітчизняній науковій літературі [1, с. 101].

Порівняльний аналіз законодавства України і правових актів Європейського Союзу та окремих країн Європи дає підстави зробити висновок про те, що частина положень європейського законодавства щодо здійснення і захисту права на отримання дивідендів можуть і повинні бути запозичені у вітчизняну систему права.

Список використаної літератури

1. Богуш М. Проблема правового механізму реалізації корпоративних прав на отримання дивідендів // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. 2013. № 95. С. 100–103.
2. Брильов А. Дивіденди: правова природа та порядок виплати // Газета «Інтерактивна бухгалтерія». 10 червня 2014 р. URL: www.interbuh.com.ua
3. Виговський О. І. Новели акціонерного законодавства: науково-практичний коментар до Закону України «Про акціонерні товариства». К.: Юстініан, 2009. 878 с.
4. Виплата дивідендів. URL: economist.net.ua/node/158. (дата звернення: 10.02.2012).
5. Захист прав інвесторів. Стан роботи зі зверненнями громадян в НКЦПФР. URL: <http://www.nssmc.gov.ua/fund/investorsrights>
6. Друга директива 77/91/ЄЕС Ради Європейського Співтовариства «Про координацію гарантій, які вимагаються в державах-членах від господарських товариств у значенні другого абзацу статті 58 Договору для захисту інтересів їх учасників та третіх осіб, з метою зробити ці гарантії еквівалентними щодо створення акціонерних товариств, а також збереження та зміни їх капіталу» від 13.12.1976 року. URL: www.eulaw.edu.ru.
7. Дякович М. М. На допомогу нотаріусу. Виконавчий напис нотаріуса // Довідник нотаріуса. 2016. № 1. С. 3–29.
8. Інформаційний лист ВГСУ від 17.07.2012 р. № 01-06/928/201298 «Про практику застосування ВГСУ у розгляді справ окремих норм матеріального права».
9. Кібенко О., Пендак-Сарбах А. Право товариств (company law): порівняльно-правовий аналіз *acquis* Європейського Союзу та законодавства України / упоряд. Г. Друзенко, за наук. ред. О. Кібенко. К.: Видавнича організація «Юстініан», 2006. 496 с.
10. Кібенко О. Р. Європейське корпоративне право на етапі фундаментальної реформи: перспективи використання європейського законодавчого досвіду у правовому полі України. Серія: «Юридичний радник». Харків: Страйд, 2005. 432 с.
11. Мілаш В. С. Господарське право: курс лекцій: у 2 ч. Харків: Право, 2008. Ч. 1. 496 с.
12. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.10.2008 року № 13 «Про практику розгляду судами корпоративних спорів».

13. Постанова Вищого господарського суду України від 18.11.2014 р. у справі № 902/595/14.
14. Пояснювальна записка 09.12.2014 до Проекту Закону про внесення змін до статті 41 Закону України «Про акціонерні товариства» № 1310 від 09.12.2014 (щодо кворуму загальних зборів акціонерних товариств з мажоритарними корпоративними правами держави). URL: w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1.
15. Рішення Конституційного Суду України від 30.11.2010 року у справі № 1-47/2010 щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 14, 24, 64, пунктів 7-13 розділу VII «Прикінцеві положення» Закону України «Про Державний бюджет України на 2010 рік».
16. Саванець Л. М. Перехід прав за бездокументарними цінними паперами: цивільно-правовий аспект: дис. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Львів, 2013. 230 с.
17. Федеративная Республика Германия. Закон. Торговое уложение Германии. Закон об акционерных обществах. Закон об обществах с ограниченной ответственностью. Закон о производственных и хозяйственных кооперативах = Deutsches Handelsgesetzbuch, Aktiengesetz, GmbHGesetz, Genossenschaftsgesetz : пер. с нем. / [сост. В. Бергманн; пер. с нем. : Е.А. Дубовицкая]. М.: Волтерс Клувер, 2005. 624 с.
18. Швейцарский обязательственный закон. Федеральный закон о дополнении Швейцарского гражданского кодекса (Часть пятая: Обязательственный закон) : от 30 марта 1911 г. (по состоянию на 1 марта 2012 г.) / пер. с нем., фр. [Гайденко Шер Н.И., Шер М.]. М.: Инфотропик Медиа, 2012. 576 с.

References

1. Bogush, M. (2013). Problema pravovogo mehanizmu realizatsii korporativnykh prav na otrymannya dividendiv. *Visnyk Kuyvjskogo natsionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Yurydychni nauky*, 95, 100–103.
2. Bryljov, A. (2014). Devidendy: pravova pryroda ta porjadok vyplaty. *Gazeta «Interaktyvna buhgalterija»*. Retrieved from <http://www.interbuh.com.ua>
3. Vygovsjkuy, O. I. (2009). *Novely aktsionernogo zakonodavstva: nauково-praktuchnyy komentar do zakone Ukrainu «Pro aktsionerni tovarustva»*, 878.
4. *Vyplata dividendiv*. (2012). Retrieved from: <http://economist.net.ua/node/158>.
5. *Zahust prav investoriv. Stan roboty zi zvernennjamy gromadjan v NKTSPFR*. (2014). Retrieved from <http://www.nssmc.gov.ua/fund/investorsrights>
6. *Druga durektyva 77/91/CES Rady Evropejskogo Spivtovarustva «Pro koordinatsijy garantij, jaki vumagajytj v dergavah-chlenah vid gospodarsjkuh tovarustv u znachenni drugogo abzazu statti 58 Dogovoru dlja zahusty interesiv ih uchasnukiv ta tretih osib, z metoju zrobotu tsi garantii ekvivalentnumu scyjdo stvorennja aktsionernih tovarustv, a takog zberegennja ta zminyju ih kapitalu»*. (1976). Retrieved from <http://www.eulaw.edu.ru>.
7. Djakovuch, M. (2016). Na dopomogu notariusu. *Vukonavchuj napus notariususa. Dovidnyk notariususa*, 1, 3–29.
8. *Informatsynij lyst VGSU*. (2012) № 01-06/928/201298 «Pro praktyku zastosuvannja VGSU u rozgljady sprav okremyx norm materialjnogo prava».
9. Kibenko, O., Pendak-Sarbah, A. (2006). Pravo tovarystv (company law): porivnjajlno-pravovyy analiz acquis Evropejskogo Soyuzu ta zakonodavstva Ukrainy, 496.
10. Kibenko, O. R. (2005). *Evropejske korporativne pravo na etapi fundamentaljnoi reformy: perspektivy vykorystannja evropejskogo zakonodavchogo dosvidu u pravovomu poli Urrainy*, 432.
11. Milash, V. S. (2008). *Gospodarsjke pravo: Kurs leksij: U 2 ch*. Ch. 1., 496.
12. *Postanova Plenumu Verhovnogo Sudu Ukrainy*. (2008) № 13 «Pro praktyku rozgljadu sudamy korporativnykh sporiv».

13. Postanova Vuschogo gospodarsjkogo sudu. (2014) U spravi № 902/595/14.
14. *Pojasnjuvaljna zapyska. (2014) Do Proektu Zakonu pro vnesennja zmin do statti 41 Zakonu Ukrainy «Pro aktsionerni tovarystva» № 1310 vid 09.12.2014 (schodo kvorumu zagaljnyh zboriv aktsionerjnyh tovarystv z magorutarnymy korporatyvnymy pravamy dergavy.* Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1.
15. *Rishennja Konstytutsijnogo Sudu Ukrainy. (2010) U spravi № 1-47/2010 schodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsijnosti) pologenj statej 14, 24, 64, punktyv 7-13 rozdyly VII «Prykintsevy pologennja» Zakonu Ukrainy «Pro dergavnyj bjudget Ukrainy na 2010 rik».*
16. Savanetsj, L. M. (2013). *Perehid prav za bezdokumentarnymy tsinnymy paperamy: tsyvilno-pravovyj aspekt. Dysertatsija na zdobuttja naukovogo stupenja kandydata jurydychnykh nauk*, 230.
17. *Federatyvnaja Respublyka Germanija. Zakon. Torgovoe ulogenye Germanij. Zakon ob aktsyonerjnyh obschestvah. Zakon ob obschestvah s ogranychennoj otvtstvennostju. Zakon o proyzvodstvennyh kooperatyvah = Deutsches Handelsgesetzbuch, Aktiengesetz, GmbHGesetz, Genossenschaftsgesetz.* (2005), 624.
18. *Shvejtsarskij objazateljstvennyj zakon. Federaljnyj zakon o dopolneny Shvejtsarskogo graddanskogo kodeksa (Chastj pjataja: Objazateljstvennyj zakon) : ot 30 marta 1911 g. (po sostojanyju na 1 marta 2012 g.).* (2012), 576.

Стаття: надійшла до редакції 03.10.2016

прийнята до друку 20.10.2016

EXERCISING AND PROTECTION OF SHAREHOLDERS' RIGHTS TO RESEIVE DIVIDENDS, COMPARATIVELY LEGAL ASPECTS

V. Tsikalo

*Ivan Franko National University of Lviv,
Universytetska Str., 1, Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: voltsikalo@gmail.com*

In comparison with current national legislation, EU legislation and legislation of its individual member states established a number of features of realization and protection of shareholders' rights to participate in the distribution of profits of the company.

Unlike to the art. 31 of the Law of Ukraine «On Joint Stock Companies», in which a ban on dividends is set only if such conditions are encountered at the time of making decision to pay and its implementation, the Second Directive 77/91 / EEC foresees such ban even if some negative effects may occur in the future. In particular, in accordance with part 1 of art. 15 Second Directive dividend payment is not made if the net assets of the company due to the such payment may become less than the authorized capital increased by the reserves that the law or statute prohibits to distribute.

The second EU directive sets the maximum amount of dividends to shareholders: no more than the sum of the results of the last completed financial year increased by the amount of undistributed income, as well as the amount of deduction from available for this purpose reserves and reduced by the amount deferred (uncoated) losses, as well as amounts that are entered in the reserve fund in accordance with the law or statute. The legislation of Ukraine does not provide the upper limit of the size of the dividends that may be paid to shareholders.

The right to distribution of assets the company under the laws of the EU, except the right to choose areas of using profit and the right to receive dividends, includes another subjective right - the right to receive the interest accrued on the shares. Ukrainian legislation does not establish the possibility of calculation and payment of interest on the shares.

Unlike the law of our country EU law provides for the payment of interim dividends. The Law of Ukraine «On Joint Stock Companies» does not establish a right to interim dividend.

By the EU legislation established a special way to protect the right to receive dividend payments in case of violation of legal limits set for it. In particular, the shareholders who received dividends contrary to established legal limits, the court can be obliged to return the amount of dividends received improperly. The Law of Ukraine «On Joint Stock Companies» (art. 31) does not establish the legal consequences of dividend payment due to the failure limits that are set for it.

At the national law systems of some EU countries (Greece, Germany, Portugal, Finland, Switzerland, Sweden, etc.) established the right of shareholders to mandatory payment of dividends regardless of whether the decision of the supreme governing body of the company. The legislation of Ukraine provides such right only to holders of preferred shares. Holders of ordinary shares may exercise the right to receive dividends only if the general meeting of shareholders make the decision on their payment.

Keywords: dividend, receiving, payout, exercising, protection.